

דיפלומטיה תרבותית בין ישראל לאירופה: הפוטנציאל הטמון בתוכנית קריאטיב יורופ

ד"ר מאיה שיאון-צדקיהו ודנה יעקובוביץ

נייר מידע

יולי 2022

ספטמבר 2021 ישראל ניהלה (וממשיכה לנהל) משא ומתן על הצטרפותה לתוכנית Creative Europe של האיחוד האירופי לשנים 2021-2027. זו תוכנית חסרת תקדים בגודלה ובמשאביה, המקדמת שיתופי פעולה בתחומי התרבות והמדיה בין מדינות האיחוד האירופי, וכן עם מדינות שכנות שאינן חברות בו. נייר זה מספק מידע על תוכנית Creative Europe, על תנאי הצטרפותה של ישראל לתוכנית, ועל היתרונות וההזדמנויות מול האתגרים.

א. דיפלומטיה תרבותית

תרבות היא אחד הכלים המרכזיים בבניית ועיצוב זהות ומורשת לאומית. היא כלי לדין בערכים ובנורמות ושיקוף של החברה המצויה והרצויה במדינה. תרבות מהווה גם גשר לשיח חברתי, פוליטי וכלכלי עם מדינות אחרות. דיפלומטיה תרבותית מתייחסת לשימוש שנעשה בתרבות על מנת לקדם ולהשיג מטרות מדיניות אל מול קהלים, ארגונים ומדינות זרות. יחסים מבוססי תרבות מעודדים היכרות, ולעיתים הזדהות, משיכה, הערכה ואף הערצה. מדובר על כלי לבנייה ולהפעלה של "עוצמה רכה": היכולת של גורם אחד (מדינה, ארגון, חברה עסקית) לעצב העדפות של גורם אחר דרך משיכה המבוססת על הקרנת ערכים תרבותיים. בנוסף, קשרי תרבות המתנהלים בין מדינות יוצרים תשתית לשיתופי פעולה חוצי-גבולות ברמת ממשלות (G2G), בין עסקים (B2B) ובין אנשים (P2P). דיאלוג בין-תרבותי, שיתוף פעולה וקשרי תרבות וכלכלה יכולים לסייע במישור המדיני בבניית יחסים חיוביים בין מדינות.

ישנן מדינות בהן דיפלומטיה תרבותית מופעלת דרך משרד החוץ. מודל זה קיים בישראל, בה היא מקודמת בעיקר באמצעות החטיבה לדיפלומטיה תרבותית במשרד החוץ בישראל,¹ ועובדים/ות שזהו תפקידם בשגרירויות ישראל.² מדינות אחרות ניתקו את הדיפלומטיה התרבותית ממשרדי החוץ ופתחו מכוני תרבות, למשל המועצה הבריטית (British Council), המכון הצרפתי (Institut Français), מכון גתה הגרמני, ועוד.³ Creative Europe היא תכנית רב-לאומית של האיחוד האירופי. זו תכנית ייחודית הגדולה בעולם לעידוד דיפלומטיה תרבותית חוצת גבולות הן בין מדינות האיחוד, והן בינו לבין שכנותיו.

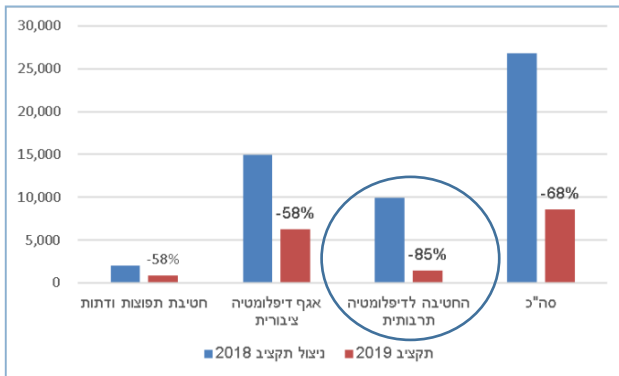
¹ "החטיבה לקשרי תרבות ומדע - מופקדת על השימוש בעוצמות התרבותית והמדעית לחיזוק מעמדה של ישראל וקשריה מול המדינות ומול החברה האזרחית. יעדי האגף הם לתת קדימות וחיפה גבוהים בחו"ל לפעילות התרבותית והמדעית של ישראל, ולהציג את הישגיה בתחומים אלה. האגף אחראי על שיתוף הפעולה בנושאי תרבות, מדע, חינוך וספורט עם מדינות העולם, תוך התייעצות עם גופים ומשרדים מקצועיים הקשורים לנושא, ובהתאם להסכמי תרבות ומדע עם מדינות בעולם עליהם חתומה ישראל" (ראו כאן, עמ' 12).

² בכל שגרירות של ישראל יש אדם האחראי לתחום התרבות. בשגרירות גדולה יתכן שיהיה דיפלומט/ית בתפקיד יועץ לענייני תרבות, ובשגרירות קטנה יועסק עובד ישראלי או מקומי שזהו תפקידו/חלק מתפקידו.

³ מחקרים מצאו כי ניתוק מהממשלה מגביר את אפקטיביות הדיפלומטיה התרבותית על ידי ניתוקה מהגורם הפוליטי.

התרבות הישראלית מוכרת ומוערכת בחלקים רבים בעולם ובאירופה בפרט. בשל ריבוי האוכלוסיות בישראל,

תרשים 22: ניצול תקציב מערך הדיפלומטיה הציבורית לשנת 2018 בהשוואה לנתוני התקציב לשנת 2019 (באלפי ש"ח) ושיעור הפחתת התקציב (באחוזים)

יש בה מגוון תרבויות הזכות להכרה בינלאומית. אולם לפי [דו"ח](#) שנכתב עבור האיחוד האירופי ב-2014 "ממשלת ישראל אינה מנסה להקרין את התרבות הישראלית בקנה מידה רחב בחו"ל". סך ההוצאה הציבורית בישראל על תרבות עמדה על [0.39 אחוזים מהתוצר](#) (5.5 מיליארד ₪) לשנת 2019, בהשוואה ל-0.5 אחוזים ממוצע המדינות החברות באיחוד האירופי. תקציב החטיבה לדיפלומטיה תרבותית, שהופנה לפעילות מחוץ לישראל בשנת 2018, עמד על 10 מיליון ₪ בלבד. זהו תקציב זעום ביותר בהשוואה למשרדי החוץ של מדינות אחרות (גרמניה לדוגמה).

מקור: דו"ח מבקר המדינה 70ב (2020), עמ' 1039.

ב. דיפלומטיה תרבותית באיחוד האירופי

תרבות מהווה סקטור כלכלי ותעסוקתי, ולכן, כחלק מבניית השוק המשותף של האיחוד האירופי, הוא עודד פעילות תרבותית חוצת גבולות בין חברותיו. בתחילת שנות ה-90 נקבע באמנת מאסטריכט שלאיחוד האירופי תהיה יכולת לפעול בתחום התרבות. האמנה הטילה על האיחוד לעודד שיתוף פעולה תרבותי בין המדינות החברות בו, ולתמוך בפעילות בתחום. בשנות ה-90 התפתחה במקביל גם מדיניות החוץ של האיחוד האירופי. החיבור בין מדיניות חוץ ותרבות לכדי דיפלומטיה תרבותית התרחש עשור וחצי לאחר מכן, מתוך הכרה בחשיבות של תרבות לטיפול דיאלוג ושיתופי פעולה עם שכנותיו. מהמחצית השנייה של שנות ה-2000 האיחוד האירופי החל לפתח תחומים במדיניות התרבות כחלק מאג'נדת Global Europe, במטרה שתפעל בזיקה למדיניות החוץ שלו, תעודד גיוון תרבותי ודיאלוג בין-תרבותי. משנת 2009, למשל, האיחוד האירופי החל לשלב בתחום האודיו-ויזואל גם מדינות לא חברות (תוכנית [Media Mundus](#)). כיום תכנית הגג של תכניות תרבות ומדיה אלו נקראת Creative Europe.

ג. מהי תוכנית Creative Europe?

[Creative Europe](#) (CREA) היא תוכנית מטעם הנציבות האירופית שמעניקה מימון למוסדות וארגונים, ליוצרים ולאמנים במטרה לעודד שיתוף פעולה חוצה גבולות בתחומי התרבות והמדיה ולהנגיש את האמנות המקומית לקהילה האירופית, לשכנותיה ולקהילה הבינלאומית. התוכנית עוסקת בתיאטרות, כוריאוגרפיה ומחול, אדריכלות, תערוכות, עיצוב, אמנות פלסטית, ספרות והוצאה לאור, מוסיקה וקולנוע, ועוד. מטרת התוכנית הן טיפוח יצירה אמנותית וחדשנות, קידום והפצת תוכן אירופי ברחבי אירופה ומחוצה לה. התוכנית מספקת תמיכה בהכשרות מקצועיות עבור אמנים ואנשי מקצוע בתחום התרבות והקולנוע, וכן תמיכה לתרגום ספרות לשפות אירופיות. כחלק מיעדי התוכנית, היא תרמה להקמת פלטפורמות לשיתופי פעולה ופרויקטים חוצי גבולות בתחום, הנגישים לחברות בתוכנית, וכך מסייעת לאמנים ויוצרים ביצירת קשרים וחיבורים אירופיים ואזוריים.

Creative Europe מעודדת אמנים ויוצרים לפעול ברחבי אירופה ולהגיע לקהלים חדשים ממדינות שונות, תוך שמירה על הפלורליסטיות של היצירה המקומית והמגוון התרבותי והלשוני שהיא מביאה עמה. התוכנית שואפת גם להגביר את התחרותיות של מגזרי התרבות, תוך תמיכה במאמציהם להפוך ליותר "ירוקים" ודיגיטליים. במובן זה, התוכנית שואפת לקדם את יעדי המדיניות (הירוקים והדיגיטליים) של הנציבות האירופית שהחלה לכהן בסוף 2019. כמו-כן, [בעקבות מגפת הקורונה](#) שפגעה במגזרי התרבות והיצירה, התוכנית שמה דגש על בניית החוסן התרבותי-חברתי במרחב האירופי וסיוע בהתאוששותם.

הרחבת התוכנית למדינות נוספות מחוץ לאיחוד האירופי - בשנת 2014 האיחוד האירופי הרחיב את הזכאות להשתתף בתוכנית גם למדינות המועמדות להצטרף אליו, למדינות באזור הכלכלי שלו (נורבגיה ואיסלנד) ול-16 מדינות השכנות המזרחית והדרומית (European Neighbourhood Policy, ENP),⁴ בהן נכללת ישראל. בין 2014-2020, מעבר ל-27 המדינות החברות באיחוד האירופי, [השתתפו בתוכנית](#) 13 מדינות שאינן חברות בו בסטטוס מדינה נלווית (Association Country).⁵

בתוכנית 2021-2027 משתתפות כיום [12 מדינות](#) נלוות באופן מלא או חלקי (ביניהן נורבגיה, אלבניה, סרביה, אוקראינה, גיאורגיה ותוניסיה), וכ-6 מדינות נוספות מנהלות משא ומתן על הצטרפות לתוכנית או לחלקים ממנה, וצפויות להצטרף אליה בזמן הקרוב (ביניהן ישראל, הרשות הפלסטינית, תורכיה וארמניה). יתכן שנוספות יצטרפו בהמשך. כלומר, סך הכל כ-40 מדינות משתתפות בה כיום, עם צפי להגדלה ל-45 מדינות ויותר, מתוך 52 מדינות פוטנציאליות. מדינה נלווית יכולה לבחור אם להצטרף לכל התוכנית או רק לחלקים בה.

תוכנית Creative Europe לשנים 2021-2027 מורכבת משלוש תוכניות משנה:

1. תרבות (31 אחוזים מהתקציב): קידום גיוון תרבותי ופתיחת גשרים לדיאלוגים מבוססי תרבות במטרה לשתף תוכן תרבותי חוצה גבולות.
2. מדיה (56 אחוזים מהתקציב): תמיכה בפיתוח והפצת סרטים אירופיים ויצירות אורקוליות. בחלק זה ישראל לא תקח חלק (ראו למטה).
3. בין-מגזרי (13 אחוזים מהתקציב): קידום שיתוף פעולה חוצה-גבולות, תמיכה ברשת משרדי קישור של Creative Europe והפעלת [קרן פיננסית](#) (מתן הלוואות, מענקים וכד') המתמקדת במגזרי התרבות והיצירה. חלק בין-מגזרי זה מהווה חידוש מול התוכנית הקודמת, וגם בו ישראל לא תשתתף.

התוכנית רב-שנתית ופועלת במסגרת [התקציב השבע-שנתי](#) של האיחוד האירופי. באופן יחסי, האיחוד מוציא כאחוז אחד מתקציבו על תרבות, ובהיבט זה יש המשכיות לאורך השנים. אולם במונחים מוחלטים חלה עליה משמעותית של 36 אחוזים. תקציב התוכנית הקודמת (2014-2020) עמד על כ-1.46 מיליארד אירו ואילו [בתוכנית החדשה](#) (2021-2027) התקציב עומד על כ-2.44 מיליארד אירו.

כיצד זוכים במענק מהתוכנית? לאחר הצטרפות מדינה לתוכנית Creative Europe, נפתחות בפני קהילת האמנים והיוצרים בה אפשרויות לקבלת מענק ממנה. עד לשנת 2021 התוכנית העניקה מימון לכ-250 אלף אמנים ופרויקטים, בהם מימון מאות סרטים ואלפי תרגומים של ספרים לשפות שונות. התהליך מתבצע על ידי מנגנון של הגשה לקולות קוראים שמפרסמת הנציבות האירופית ובאמצעות המינהלת שתוקם לצורך מימוש התוכנית בישראל.⁶ ברוב הקולות הקוראים כחלק מהדרישות לזכיה, נדרש שיתוף פעולה חוצה גבולות (למשל בתחום הקולנוע צוות צילום מגרמניה עם צוות קול שבדי בהפקה שתתרחש בפולין ובפורטוגל). ההצעות נבחנות על ידי פאנל מומחים, שמונו על ידי מוסדות וגופים של האיחוד האירופי בתהליך הוגן ושקוף. כל מדינה חברה יכולה למנות עד שני מומחים לפאנל. מדינה נלווית לא יכולה למנות מומחים. הוחלט שבין השנים 2020-2023 כל מוסד/גוף/ישות יוכל להשתתף רק בתחרות אחת על המענק.

⁴ מדינות השכנות האירופיות נוסדה בשנת 2004, במטרה לחזק את כלכלת הים התיכון ולטפח את האזור הגאו-פוליטי, תוך הקצאת משאבים ותקציבים על ידי האיחוד האירופי.

⁵ בין [13 המדינות](#) היו שש מועמדות ומועמדות שבדרך להכנס כחברות באיחוד האירופי: סרביה, אלבניה, בוסניה-הרצגובינה, מקדוניה, מונטנגרו וטורקיה, ושלוש מדינות שכנות מזרחית: גאורגיה, אוקראינה ומולדובה. [תוניסיה](#) היתה מדינת השכנות הדרומית הראשונה והיחידה להכנס לתוכנית עד 2020.

⁶ מינהלת כזו הוקמה גם בתוכניות אחרות שישאל הצטרפה אליהן: בתוכנית הורייזון וארסמוס+. מינהלת Creative Europe צפויה להעסיק 2-3 אנשים שיעסקו בהפצת הקולות הקוראים, בסיוע בהגשת בקשות, במיין הבקשות המתקבלות ובקשר עם מוסדות האיחוד המקבילים.

ד. מהן ההזדמנויות עבור ישראל כתוצאה מהצטרפות לתוכנית?

ניתן לחלק את ההזדמנויות עבור ישראל לאלו המקדמות תרבות ואמנות ואלו המקדמות מדיניות חוץ.

קידום תרבות ואמנות

תוכנית Creative Europe יוצאת דופן במימד הרב-לאומי חוצה הגבולות שלה. אין בנמצא תכניות קישור ומימון רב-לאומיות בתחום התרבות והיצירה בכלל, ובסדר גודל כזה בפרט. בהצטרפות לתוכנית, ישראל מצטרפת ל"יתרון הגודל" בתחום שפיתח האיחוד האירופי בתוכו ובשכונתו. הצטרפות זו מאפשרת יתרונות רבים שאין לישראל אפשרות להשיגם באמצעות פעולה עצמאית או שיתוף פעולה בילטרלי, בייחוד בהינתן מגבלות התקציב וכח האדם בתחום.

כפי שצוין, הצטרפות ישראל לתוכנית צפויה להניב פירות בתחומי התרבות; אמנות הבמה (תיאטרון, מחול, וכד'), תערוכות, עיצוב, אמנות פלסטית, מוסיקה, ספרות, תרגום של יצירות מעברית לשפות אירופיות והוצאה לאור, קידום סרטים בפסטיבלים באירופה, ועוד. התכנית תגביר **שיתופי פעולה** בהיותה "**פלטפורמה** רחבה ומשמעותית ליצירת קשרים בין אמנים ומוסדות תרבות למקביליהם באירופה".

האפשרות לזכות בקולות קוראים למוסדות תרבות ליוצרים ויוצרות ישראלים תפתח **אפשרויות מימון חדשות חיצוניות** לסצנת התרבות והמדיה ולתעשייה בתחומים אלו ופיתוח מיזמים תרבותיים משותפים חוצי-גבולות. תקציב זה יכול להוות תוספת תקציבית למטרות האירופיות של החטיבה לדיפלומטיה תרבותית במשרד החוץ. [בהחלטת הממשלה](#) מיוני 2022 נאמר כי "הצטרפות ישראל לתוכנית תאפשר למוסדות התרבות והמדיה בישראל להתחרות באופן שוויוני על כספי מענקים", כשהמטרה היא הגדלת סך מקורות המימון החיצוניים באופן שיעלה משמעותית על סך ההשקעה של ישראל בתוכנית (ראו בהמשך).

לקשרי תרבות אלו נגזרות שיכולות **לחזק את הקשרים הכלכליים** והמסחריים של ישראל. תחום התרבות נפגע קשות בתקופת **מגיפת הקורונה**, והצטרפות לתוכנית זו יכולה לסייע להתאוששותו ולחיזוקו.

קידום מדיניות חוץ

בהחלטת הממשלה מיוני 2022, נכתב שיש "**חשיבות מדינית בהידוק הקשר בין ישראל לאיחוד האירופי**, תוך התבססות על היסטוריה משותפת וערכים תרבותיים משותפים". התכנית תתרום לקידום המורשת התרבותית הישראלית באירופה וסביבה. אמנם התכנית מעוצבת לפי קריטריונים שקובעת נציבות האיחוד האירופי, אך בהינתן דמיון ערכי דמוקרטי-ליברלי בין ישראל למדינות האיחוד האירופי, התכנית תאפשר להגביר את הקרנת העוצמה הרכה הישראלית אל אירופה ושכנותיה, להגביר אפשרויות שיתופי פעולה חוצי גבולות בתחום, ואת **מעמדה התרבותי בעולם**. ההצטרפות תתרום לקידום ולעידוד דיאלוג בין-תרבותי עם אמניות ואמנים ממדינות שונות. דבר זה יביא את **היצירה הישראלית להכרה בינלאומית** רחבה תוך חשיפת התרבות הישראלית-מקומית, והעמקת יחסי החוץ של ישראל עם הגורמים האירופיים ומדינות שכנות. בנוסף, דיפלומטיה תרבותית היא חלק מהמענה לנסיגות דה-לגיטימציה של ישראל.

הצטרפות ישראל לתוכנית Creative Europe יכולה לתרום גם **לחיזוק יחסיה עם מדינות השכנות הים-תיכוניות** שיבחרו להצטרף אליה. כחברה בתוכנית, אומנים ויוצרים ישראלים יוכלו לפתח או לחזק את הקשרים ואת הדיאלוג התרבותי האזורי עם אומנים ויוצרים במדינות כמו תורכיה, ואולי אף תוניסיה, ועוד מדינות שיצטרפו לתוכנית. על ידי **פיתוח והרחבת הקשרים התרבותיים עם העולם הערבי והמוסלמי ניתן לחזק את תהליך השלום האזורי**. כאמור, הרשות הפלסטינית מנהלת משא ומתן על הצטרפות. לא ידוע על משא ומתן של ירדן, מצרים או מרוקו להצטרף לתוכנית זו.

אחד היתרונות בהצטרפות לתוכנית מבחינת ישראל היא שלא מדובר בהסכם שדורש אישור של הפרלמנט האירופי, ומבחינה זו לא צפויים קשיים. עם סיום המשא ומתן עם בריסל, האישור תלוי בממשלת ישראל, וממשלת בנט-לפיד [אישרה הצטרפות לתוכנית](#) ב-12 ביוני 2022 והקצתה לשם כך את התקציב עד סיום התכנית ב-2027.

ה. מהם האתגרים בהצטרפות ישראל לתוכנית?

זהו הנסיון השני של ישראל להצטרף לתוכנית Creative Europe. בינואר 2017 הכשילה מירי רגב, שרת התרבות והספורט, את הצטרפות ישראל לתוכנית בשל החרגת ההתנחלויות ממסגרת ההסכם (ראו מסגרת בעמוד הבא). החלטת הממשלה מיוני 2022, המאשרת הצטרפות ישראל לתוכנית, מנסה **למנוע הישנות תקדים** חמור זה בו משא ומתן בן שלוש שנים יורד לטמיון משיקולים פוליטיים צרים, בממשלה שאישרה הסכמי כניסה לתכניות האיחוד על אף קיומו של סעיף טריטוריאלי המחריג את ההתנחלויות. חשיבות החלטת הממשלה היא באישור התקציב הרב-שנתי, המאפשר התקדמות במשא ומתן וחתימה על הנספחים להסכם. נוסח הסעיף הטריטוריאלי בהסכם דומה לנוסח בהסכמים קודמים עם האיחוד האירופי. היה וישראל לא תצטרף לתוכנית Creative Europe לשנים 2021-2027, מעבר לנזק הדיפלומטי והמדיני, יגרם נזק כתוצאה **מאובדן הזדמנויות** בתחום התרבות והמדיה, בעלות משמעויות כלכליות למוסדות ולאומנים ויוצרים בתחום.

החלטת הממשלה מיוני 2022 מורה לשר התרבות והספורט, חילי טרופר, "**לגבש מנגנון** עבור תמיכה למוסדות תרבות שאינם זכאיים למענקים בינלאומיים בשל מיקומם הגיאוגרפי... על מנת להשוות את האפשרויות העומדות בפניהם לאלו של מוסדות תרבות אחרים." זהו ניסיון לפצות את האומנים הפועלים מעבר לקו הירוק, ולמנוע ביקורת פוליטית שתכשיל את ההצטרפות להסכם. אולם, בשל ייחודיות התוכנית האירופית, אין לממשלה יכולת להשוות את כלל האפשרויות הטמונות בתוכנית, אלא מבחינה מימונית. בהמשך לכך, אל מול הקושי הבירוקרטי והתחרותי לזכות במענק אירופי, יש לשים לב שלא יגובש מנגנון היוצר דווקא תיעודף משאבים למוסדות, לארגונים ואנשי תרבות בשטחים שמעבר לקו הירוק.

התקווה והיעד של הממשלה הוא להחזיר באמצעות זכיה בקולות הקוראים את סך השתתפות ישראל בתוכנית, ואף שיוצרים ואומנים **יזכו בכספים מעבר לכך**. מדינת ישראל הוכיחה שהיא מסוגלת לכך בתכניות המחקר והחדשנות של האיחוד האירופי בהן השתתפה מאז 1996. יש לראות האם יעד זה יושג גם בתחום התרבות. יתכן שהשנים הראשונות לא יניבו רווחיות בשל תהליך הלמידה הכרוך במילוי הקולות הקוראים, תהליך סבוך וכבד, המצריך כח אדם מיומן להתמצא בסבך הבירוקרטי האירופי. לכן יש לבחון האם שיעור ההגשות ושיעור הזכיה הולכים וגדלים עד 2027 ופחות האם הכסף הוחזר במלואו. נוסף על כך, יש לשאול האמנם זה היעד שממשלת ישראל צריכה להציב? יש ערך ויתרונות רבים מעצם ההשתתפות בתוכנית, בפתיחת הפלטפורמות לשיתופי פעולה בפני מוסדות התרבות ואמנים ויוצרים ישראלים, ובקידום קשרי תרבות חוצי גבולות גם באמצעות הקולות הקוראים שלא יזכו במענקים. ליתרונות אלו ישנו היבט כלכלי עקיף שלא מסתכם בשורת המאזן הכספי. לכך יש להוסיף את הערך המדיני וחיזוק עוצמתה הרכה של ישראל, שאינם מדידים כספית.

כיום ממשלת ישראל נושאת ונותת על **הצטרפות לתוכנית התרבות בלבד** (ולא לתחום המדיה או החלק הבין-מגזרי, ראו למעלה). כלומר, בשלב זה ישראל לא תהיה זכאית לתמיכה בסרטי קולנוע או סדרות טלביזיה, אלא אם תכנס גם לתוכנית המדיה. הצטרפות לכלל התוכנית יקרה ומצריכה מציאת מקורות תקציביים נוספים למימונה. השקעת ממשלת ישראל בתוכנית תהיה כשישה עד שמונה מיליון ש"ח בשנה, סה"כ כ-40 מיליון ש"ח עד 2027. תשלום הכסף יתחלק בין משרד התרבות (40%), משרד החוץ, משרד ראש הממשלה ומשרד הכלכלה (כל אחד 20%). לכאורה ניהול התקציב יהיה בידי משרד התרבות, אך בפועל זהו כסף שאין לממשלת ישראל שליטה לגביו. ההחלטה מי מבין ההצעות לקולות הקוראים תזכה במענקים מתקבלת בוועדות בבריסל.

הכשלת הצטרפות ישראל לתוכנית Creative Europe, 2017

בשנת 2013, האיחוד האירופי החיל את [מדיניות הבידול](#) בכל הסכמיו עם מדינת ישראל, על ידי הכנסת סעיף טריטוריאלי לפיו ההסכמים בינו לבין ישראל לא יחולו על ההתנחלויות. סעיף זה הוחל רטרואקטיבית, ומופיע בכל ההסכמים שנחתמו בין ישראל לבינו עד 2013, ועליו להופיע בכל ההסכמים העתידיים, כולל תכניות האיחוד אליהן ישראל בוחרת להצטרף. הסעיף מחריג את השטחים מעבר לקו הירוק; הגדה המערבית, מזרח ירושלים, רמת הגולן ורצועת עזה, ומונע ממוסדות וגופים היושבים שם להנות מתקציבי האיחוד ומההטבות שבהסכמים איתו. למרות מדיניות הבידול, ישראל הצטרפה לתוכנית "[הוריזון 2020](#)" ב-2013, (ובהמשך גם לתוכנית שיתופי פעולה חוצי-גבולות [Cross Border Cooperation, CBC] בדצמבר 2017, וכן ל"[הוריזון יורופ](#)" ולתוכנית [ארסמוס+](#) ב-2021), בכפוף לצירוף נספח להסכם שמצהיר כי ישראל מתנגדת להנחיות האיחוד האירופי בנוגע להתנחלויות, והחתימה עליו אינה מהווה הכרה של ישראל בהנחיות אלה.

עם פתיחת תוכנית Creative Europe להצטרפות מדינות שכנות בשנת 2014, ישראל ניהלה משא ומתן להכנס אליה. המשא ומתן ארך כשלוש שנים, ובינואר 2017 ההסכם היה אמור להיות מובא לאישור הממשלה. יומיים לפני אישורו, [פרסם](#) העיתונאי ברק רביד כי מירי רגב, שרת התרבות והספורט דאז, עומדת לחתום על הסכם שמחריג את ההתנחלויות מקבלת מימון אירופי למיזמי תרבות. בתגובה, רגב סרבה להביא את ההסכם לאישור הממשלה. ההשקעה במשא ומתן של שני הצדדים ירדה לטמיון. היחסים בין ישראל לאיחוד האירופי, שממילא היו [טעונים](#) בתקופת ממשלות בנימין נתניהו, נפגעו, והציפיה של מוסדות התרבות בארץ להנות מהתוכנית [נכזבה](#). הפניות מצד [פורום מוסדות התרבות והאמנות](#), המאגד כ-96 גופי תרבות בישראל, לראש הממשלה נתניהו להצטרף לתוכנית, הושבו ריקם. סירובה של רגב לאשר את הצטרפות ישראל לתוכנית Creative Europe עמד בניגוד להמלצת משרד החוץ (בתקופה זו ראש הממשלה נתניהו שימש גם בתפקיד שר החוץ). משרד החוץ [סבר](#) כי על ישראל להסכים למתווה האירופי, תוך מתן פיצויים למוסדות התרבות בשטחים שמעבר לקו הירוק באמצעות משאבים אחרים, כפי שנעשה בהקשר לתשלום מכס על מוצרים מההתנחלויות ולתוכנית הוריזון.

[סקר מיתונים](#) לשנת 2021 הראה כי 47 אחוזים מהנשאלים/ות סבורים כי ממשלת ישראל לא צריכה להצטרף לתכניות האיחוד האירופי שאינן כוללות את ההתנחלויות. רק 35 אחוזים סבורים כי ישראל צריכה להכנס לתכניות אלו גם בהנתן החרגת ההתנחלויות (ל-18 אחוזים לא היתה דעה). נייר זה סקר את התועלות הרבות לצד החסרונות בהצטרפות לתוכנית Creative Europe, ותומך בהצטרפות ישראל אליה במהירות האפשרית.

1. סיכום

תוכנית Creative Europe של האיחוד האירופי ייחודית בעולם בהיקפה, בחיבוריות חוצת הגבולות שבה, ובפלטפורמות שהיא מעמידה לשם כך למדינות המשתתפות בה. Creative Europe הוא מנגנון עוצמה רכה של האיחוד האירופי, המאפשר לו לקרב ולהפגיש בין עמים שונים, ובין תרבויות ומסורות שונות, לקרב את שכנותיו אליו ולהתקרב אליהן. בו זמנית הוא גם מאפשר לשכנותיו לבטא את עוצמתן הרכה כשותפות. מבחינה זו, התוכנית היא win-win למשתתפות בה. הנייר סקר את היתרונות הרבים שבהצטרפות לתוכנית. להצטרפות זו יש חשיבות מדינית, תרבותית וכלכלית הן כלפי אירופה והן כלפי מדינות שכנות, והיא יכולה לתרום לחיזוק מעמדה הבינלאומי והתרבותי של ישראל בעולם. יש לנצל הזדמנות משמעותית זו לקידום יחסי ישראל-אירופה, חיזוק הזהות התרבותית הישראלית בעולם, ותמיכה בתחום האומנות היצירה בישראל.